

ARAB TILIDA KAM MA'NOLI TUB KO'MAKCHILAR

Sultonbek Boltaboyev
ORIENTAL Universiteti
“Sharq tillari” kafedrası
katta o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Arab tilida ham, o‘zbek tilida ham ko‘makchilarning ko‘p iste‘molli ekanligi barcha tilshunoslarga ma‘lum.

Mazkur maqolada arab tilidagi manosi kam bolgan tub ko‘makchilarning anglatadigan ma‘nolari haqida gap boradi. Darsliklarimizda, o‘quv qo‘llanmalarda mazkur ko‘makchilarning ma‘nolariga kam e‘tibor qaratilgan, lekin mumtoz va hozirgi davr nahvshunoslarining ilmiy asarlarida bu mavzu keng yoritilgan. Biz mana shu asarlardagi barcha ma‘lumotlarni bir joyga jamlab mazkur tub ko‘makchilarning ma‘nolarini ko‘rsatib o‘tishga harakat qildik. Buni kengroq yoritib berish uchun turli manbalardan, jumladan o‘rta asr nahvshunoslaridan Mahmud Zamaxshariyning “Al-mufassal fi-n-nahvi”, Abdulqodir Jurjoniyning “Arab nahvidagi yuzta omil”, hozirgi davr arab tilshunos-nahvshunoslaridan Livanlik olim Antuan Dahdahning “Mu‘jamu-l-lug‘ati-n-nahvi-l-arabiy”, suriyalik mashhur tilshunos olim Ahmad Qabbisning “Al-kamil fi-n-nahvi va-s-sarfi va-l-i‘rob”, Ardabiliyning Zamaxshariyning “Al-unmuzaj fi-n-nahvi” nomli asariga yozgan sharxi, shaqshunos olimlardan B. M. Grandening “Kurs arabskoy grammatiki v sravnitelno-istoricheskom osvesheni” va boshqa asarlardan foydalandik.

Kalit so‘zlar: ko‘makchilar, tub ko‘makchilar, asl ko‘makchilar, predloglar, haqiqiy predloglar, ma‘nolar.

ПРЕДЛОГИ МАЛОГО ЗНАЧЕНИЯ В АРАБСКОМ ЯЗЫКЕ

АННОТАЦИЯ

Известно всем языковедам, что предлоги на арабском языке очень много употребляемое. На этом статье речь идёт о предлогах малого значение на арабском языке. На учебниках очень мало обратили внимание на эту тему, но классическом и современное учёные обратили более подробно на эту тему.

На этом статье мы старались более подробно останавливаться на предлогах и их значениях. Для этого мы пользовались на ниже следующие средневековых источников: Махмуд аз-Замахшарий «Ал-муфассал фин-нахви», Абдулкадир ал-Журжаний «Миата аамил» а также современных учёных: Ливанский известный учёный Антуан – ад – Дахдах «Муъжаму-ан-нахви ал-арабий», Б. М. Гранде «Курс арабского языка в сравнительно историческом освещении» и другие.

Ключевые слова: предлоги, собственно предлоги, значения предлогов.

AUXILIARY ROOTS WITH LITTLE MEANING IN ARABIC

ABSTRACT

All linguists know that auxiliary words are widely used in both Arabic and Uzbek. This article discusses the meanings of *في* primitive auxiliary in Arabic. Our textbooks do not pay much attention to the meaning of these auxiliary. However, this topic is widely covered in the scientific works of both classical grammarians and modern grammarians. We have tried to summarize all the information in these works and show all the meanings of this primitive auxiliary. To shed more light on this, we have used various sources, such as the following and many other works, including the medieval grammar of Mahmud az-Zamahshari's "Al-mufasssal fin-nahvi", and Abdul-Qahir al-Jurjani's "Hundred Factors in Arabic Nahvi", the famous and one of the modern Lebanese scholars Antoine al-Dahdah's "Mu'jamul lug'atin-nahvil arabi", "Al-kamil fin-nahvi vas-sarfi val I'rab" by Ahmad Qabbis, a well-known Syrian linguist, Al-Ardabiyl's commentary on Az-Zamahshari's "Alunmuzaj fin-nahvi", B.M.Grande's "Arabic Grammar Course in Comparative-Historical Lighting"

Keywords: In Uzbek: auxiliaries, primitive auxiliaries, original auxiliaries, prepositions, real prepositions, meaning. In .etc معني حروف حروف الجار حروف الضافة
Ar: حروف تجر الاسم حروف الجر الصلية حروف الزائدة حروف الجر الشبيهة

Arab tilidagi "hurufu-l-jarri" (حُرُوفُ الْجَرِّ) deb nomlanuvchi tub ko'makchilar turli ma'nolarda qo'llaniladi. Mo'tabar manbalarda, shuningdek zamonaviy darslik va qo'llanmalarda tub ko'makchilar alohida tilga olinadi. Mazkur maqolada manosi kam bolgan tub ko'makchilarning anglatadigan ma'nolari haqida to'xtalib o'tamiz. Jumladan:

ت – tub ko'makchisi tub ko'makchi vazifasida faqat qasamni ifodalash uchungina ishlatiladi va o'zidan keyingi kelayotgan ismni qaratqich kelishigida kelishini talab qiladi. Rus va o'zbek arabshunoslari ت ni ko'pincha yuklama sifatida, tub ko'makchilar qatoriga qo'shmay tasarruf qiladilar. Biroq arab nahvshunoslari uni jor harfi, ya'ni tub ko'makchi sifatida o'rganadilar.

Buyuk alloma Abdul Qohir al – Jurjoniyy bu fikrni o'zining " Arab tilidagi yuzta omil" asarida qisqa satrlarda shunday ifodalaydi:

وَالنَّاءُ لِلْقَسَمِ وَ هِيَ لَا تَدْخُلُ إِلَّا عَلَى اسْمِ اللَّهِ تَعَالَى ، نَحْوُ تَأَلَّهِ لِأَضْرَبِينَ زَيْدًا.

Bu tub ko'makchi ishlatilganida *أُقْسِمُ* ya'ni "qasam ichaman" fe'lini ishlatish joiz emas, shuning uchun *أُقْسِمُ تَأَلَّهِ* deb ham aytilmaydi. SHu bilan birga ت ko'makchisi الله lafzidan keyingi kelayotgan boshqa so'zni qaratqich kelishigiga qo'yilmaydi, - تَأَلَّهِ لِأَضْرَبِينَ زَيْدًا "Allohga qasamki hech qachon Zaydni urmanglar" deb aytish mumkin.

تَرْبِ الْكَعْبَةِ - “Ka’ba robbisi bo’lgan Allohga qasam” jumlasida esa رَبُّ so‘zi so‘zining aniqlanishi bo‘lganligi uchun الْكَعْبَةِ so‘zi qarqtqich kelishigida turadi, vaholangki bu izofa birikmasidir. رَبُّ so‘zi esa Alloh so‘ziga ma’nodosh (sinonim) bo‘lganligi uchun kasrada kelib, bu erda uni ت ko‘makchisi qaratqich kelishigiga qo‘ymoqda.

Yana juda kam hollarda " تَأَلَّرَحْمَان " (Rahmon sifatiga ega bo‘lgan) Alloh nomi bilan qasamyod qilaman “deb eshitilib qolinadi va ba’zida yana تَحْيَاتِكَ “Sening hayoting bilan qasam ichaman” degan so‘z ham eshitilib qolinadi. Bu hol ajablanarlidir.

حاشا – ko‘makchisi tub ko‘makchi vazifasida kelganida u ham faqat yagona ma’no – istisnolikni ifodalaydi.

Shu o‘rinda arab nahvshunoslarining quyidagi fikr – mulohazalarini o‘rganib chiqaylik:

Zamaxshariy o‘zining " الْأَنْمُدَجُ فِي النَّحْوِ " asarida bu haqda quyidagicha yozadilar:

حاشا – وَهِيَ لِلْإِسْتِنَاءِ أَيْ بِمَعْنَى إِلَّا نَحْو: جَاءَنِي الْقَوْمُ حَاشَا زَيْدٍ.

Ya’ni: حاشا – إِلَّا ma’nosidagi tub ko‘makchi bo‘lib istisnolikni ifodalaydi. Masalan: Menikiga Zayddan boshqa hamma keldi.

Ibni Aqiyl ibn Molikning " الْفَيْئَةُ " asarini sharhlab , hususan حاشا tub ko‘makchisi haqida shunday yozadilar:

لَا تَكُونُ إِلَّا حَرْفُ حَرْفٍ جَرٍّ ، فَتَقُولُ: قَامَ الْقَوْمُ حَاشَا زَيْدٍ جَرٍّ زَيْدٍ ...
حاشا"

Ya’ni: حاشا tub ko‘makchisining mashhur ma’nosi - u tub ko‘makchi vazifasida keladi. Shuning uchun aytadilarki, “ Zayddan boshqa (hamma) qavm turdi. Bu erda حاشا dan keyingi kelayotgan Zayd so‘zi qarqtqich kelishigida turibdi.

Misrlik mashhur nahvshunos olim Abdul Aziz Muhammad Foxir ham o‘zining " تَوْضِيحُ النَّحْوِ " asarida حاشا ni tub ko‘makchi sifatida quyidagicha e’tirof etadi:

حاشا – وَهُوَ تَسْتَعْمَلُ حُرُوفَ جَرٍّ... وَإِنَّ جَرَّ بَعْدَهَا كَانَتْ حُرُوفَ جَرٍّ.

Ya’ni: Agar حاشا ko‘makchisi o‘zidan keyingi kelayotgan ismni qarqtqich kelishigiga qo‘ysa u tub ko‘makchi vazifasida keladi.

حَلَا - tub ko‘makchisi ham xuddi حاشا tub ko‘makchisi kabi faqat yagona ma’no – istisnolikni ifodalaydi. Uning hukmlari xuddi حاشا tub ko‘makchisi singari bo‘lganligi uchun bu haqda to‘xtalib o‘tirmaymiz. حَلَا ni faqat tub ko‘makchi vazifasida kelishi mumkin ekanligini e’tirof etish bilangina kifoyalanamiz.

رُبَّ - tub ko‘makchisi manbalarda ، رُبَّتْ ، رُبَّ ، رُبَّةً ، رُبَّمَا ، رُبَّمَا ، رُبَّمَا - kabi ko‘rinishlarga ham ega bo‘lib, lug‘atda tez – tez, ko‘p, ko‘pincha, damba – dam, qancha – qancha, ehtimol, balki, ba’zan, goho, kamdan – kam, onda – sonda, ora – sira, ahyon – ahyonda kabi ma’nolarni anglatadi. U quyidagi ma’no va xususiyatlarga ega.

Livanlik tilshunos olim Antuan ad – Dahdah o‘zining " مُعْجَمُ لُغَةِ النَّحْوِ الْعَرَبِيِّ " nomli kitobida رَبُّ tub ko‘makchisi haqida shunday yozadi:

رَبُّ – رَبَّتْ – حَرْفٌ مَعْنَى مَبْنِيٍّ عَلَى الْفَتْحِ لَا مَحَلَّ لَهُ مِنَ الْإِعْرَابِ، وَحَرْفٌ جَرٌّ .

رَبُّ yoki رَبَّتْ - oxiridagi fathasi o‘zgarmaydigan, kelishiklarda ham o‘zgarmaydigan tub ko‘makchidir. Masalan :

رَبُّ ضَارَّةٍ نَافِعَةٌ. - Ba‘zan zararli narsa ham foyda keltiradi.

رَبُّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَدُهُ أُمَّكَ. - Ba‘zida onang dunyoga keltirmagan kishi senga aka bo‘lishi mumkin.

عَدَا – tub ko‘makchisi ham حَاشَا va حَاشَا tub ko‘makchilari kabi yagona ma‘no – istisnolikni ifodalaydi.

عَدَا – o‘zbek tiliga ...dan tashqari, ...dan boshqa, ...ni hisobga olmaganda kabi ma‘nolarni anglatib yuqorida zikr qilinganidek istisnolikni bildiradi va ba‘zan fe‘l bo‘lib, o‘zidan keyingi otni nasb qiladi yoki tub ko‘makchi bo‘lib kelganida jar qiladi. Masdar ma‘nosidagi مَا bilan birga kelganda undan keyingi ot to‘ldiruvchi o‘laroq nasb bo‘ladi, masalan:

عَدَا مُحَمَّدًا - Muhammaddan boshqa; جَاءَ الْقَوْمُ عَدَا مُحَمَّدًا – Muhammaddan boshqa (barcha) qavm keldi; مَا عَدَا ذَلِكَ yoki فِيمَا عَدَا ذَلِكَ – bundan boshqa (bo‘lak), bundan tashqari; عَدَا السُّهُوِّ وَ الْخَطَاءِ – ehtimolli xato va kamchiliklarni hisobga olmaganda.

كَيْ – tub ko‘makchisi. Mazkur tub ko‘makchi haqida nahvshunos olim Ahmad Qabbis o‘zining " الْأَكْمَلُ فِي النَّحْوِ وَ الصَّرْفِ وَ الْإِعْرَابِ " – “Arab tili grammatikasi va turlanishdagi mukammal kitob” nomli asarida shunday yozadi:

كَيْ – حَرْفٌ جَرٌّ أَصْلِيٌّ وَ تَجْرُّ الْمَصْدَرِ الْمُؤَوَّلِ بِمَا الْمَصْدَرِيَّةُ مِثْلُ...

Ya‘ni: كَيْ - hozirgi – kelasi zamon fe‘lini masdar ma‘nosiga aylantiruvchi asl tub ko‘makchidir, masalan: إِبْتِهَادُ كَيْ مَا تَنْجَحُ - Muvaffaqiyat qozonishing uchun harakat qil.

1) لِلتَّغْلِيلِ – shu bilan birga كَيْ sababni bildirish uchun ishlatiladi, masalan: جَاءَ كَيْ يَتَعَلَّمُ - U o‘rganish uchun keldi.

2) لِلْغَايَةِ - g‘oya, maqsad, mo‘ljal, niyat, murodni anglatish uchun ishlatiladi, masalan:

فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ.

Shunday qilib, Biz (Musoning onasi) ko‘zlari quvonishi va g‘am chekmasligi uchun uni onasiga qaytardik.

3) إِلَى – tub ko‘makchisi ma‘nosida keladi, masalan:

سَأَجْتَهِدُ كَيْ أَنْ أَنْجَحَ. – Muvaffaqiyat qozongunimcha tirishaman.

4) مَا – so‘roq olmoshiga qo‘shiluvchi tub ko‘makchi bo‘lib keladi, masalan:

كَيْمَ yoki كَيْمَهُ – nimaga, nima uchun?

Muhammad Fohir o‘zining “Gammatikani sharhlash” nomli asarida shunday yozadi:

وَلَكِنْ: كَيْ تَأْتِي جَارَةً سُذُوذًا.

Ya'ni: Lekin كَيْ - g'ayri oddiy holatda yoki istisno tariqasida tub ko'makchi bo'lib keladi.

لَعَلَّ – tub ko'makchisi. لَعَلَّ – tub ko'makchi vazifasida juda kam qo'llaniladi. Bu haqda Muhammad Foxir o'zining "Gammatikani sharxlash" nomli asarida shunday yozadi:

وَأَمَّا "لَعَلَّ" فَدَ إِسْتَعْمَلْتُ حَرْفَ جَرِّ شَبِيهٍ بِالزَّائِدِ عِنْدَ عَقِيلٍ فَقَط. وَ ذَلِكَ كَأَنَّ تَقُولُ عَلَي لَعْتِهِمْ: لَعَلَّ الْغَائِبِ قَادِمٌ. فَلَعَلَّ حَرْفُ جَرِّ شَبِيهٍ بِالزَّائِدِ "الْغَائِبِ" مُبْتَدَأٌ مَجْرُورٌ لَفْظًا، وَ "قَادِمٌ" خَبْرُهُ.

Ya'ni: لَعَلَّ - faqat Uqayl qabilasining tilidigina tub ko'makchiga o'xshash ziyoda harf hisoblanadi. Ularning tilida shunday gap bor: "Eh, qaniydi yo'q bo'lib ketgan (odam) lar qaytib kelsalar".

Bu gapda "غَائِبٌ" so'zi ega va lafzan qaratqich kelishigida, "قَادِمٌ" so'zi esa uning kesimidir.

لَعَلَّ – tub ko'makchisi quyidagi 2 ta ma'noga ega:

1) لَتَرَجَّحَ – biror narsani nihoyatda intiqlik bilan kutishni ifodalashda ishlatiladi. SHuningdek biror narsaga umid bog'lash va ba'zida mehr – shafqat, sog'inch, xavotir, qo'rquv kabi ma'nolarni ifodalashda ishlatiladi, masalan:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّئِنَّا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى.

Bas, unga yumshoq so'z so'zlangiz! SHoyad, u eslatma olsa yoki (halok bo'lishidan) qo'rqsqa.

2) بِمَعْنَى الْإِشْفَاقِ – rahm, achinish, mehr – shafqat, qayg'u – g'am, afsus, taassuf, qayg'urish, g'am eyish, qo'rquv, qo'rqinch, xavotirlanish, cho'chish, hadiksirash kabi ma'nolarni anglatadi. Demak, لَعَلَّ ana shu ma'nolarning birini ifodalash uchun ishlatiladi, masalan:

وَ إِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَ مَتَاعٌ إِلَيَّ حِينٍ.

Bilmayman, ehtimol, bu (azob soatining kechirilishi) sizlar uchun bir aldov – sinov va bir oz vaqtgacha (ajallaringiz etib o'lguningizgacha) foydalanishdir.

مَتَى – tub ko'makchisi. مَتَى - jud ko'p arabshunos va nahvshunoslar nazdida tub ko'makchi vazifasida kelmaydi. Biroq arablarning Huzayl qabilasi tilida u tub ko'makchi vazifasida qo'llaniladi. Manbalarda bu jihat faqat ibn – Aqiyl ibn Molikning "Alfiya" asariga yozgan sharxida, Muhammad Foxirning "Grammatikani sharxlash" asarida deyarli bir xil talqin qilingan. Ibn Molikning o'zi ham , مَتَى ni tub ko'makchilar qatoriga, Huzayl qabilasining tiliga asoslanib qo'shgan bo'lishi kerak. Mazkur manbalarga suyangan holda مَتَى ning tub ko'makchi ekanligi haqida quyidagilarni keltirish mumkin:

وَأَمَّا "مَتَى" فَالْأَكْثَرُ إِسْتَعْمَالُهَا ظَرْفُ رَمَانٍ، مِثْلُ مَتَى حَضَرْتَ؟ وَ لَكِنَّهَا إِسْتَعْمَلْتُ فِي لَعَةٍ "هُدَيْلٍ" حَرْفِ جَرِّ بِمَعْنَى "مِنْ" الْأَيْتِدَائِيَّةِ وَ قَدْ سَمِعَ مِنْ كَلَامِهِمْ: أَخْرَجَهَا مَتَى كُمِهِ، أَي: مِنْ كُمِهِ.

Ya'ni: مَتَّى – ko'pincha payt holini ifodalashda ishlatiladi. Masalan: “Qachon kelding?” Lekin Huzayl qabilasining tilida u ish – harakatning boshlanish nuqtasiga ishora qiluvchi "مِنْ" tub ko'makchisining ma'nosida ishlatiladi va tub ko'makchi vazifasida kela oladi. YA'ni u ham ismlarni qaratqich kelishigiga qo'ya oladi. Ularning tilida shunday jumla bor: “U uni engidan chiqardi”. Bu erda ular مِنْ كَيْهِ deb aytmoqchilar.

Huzayl qabilasining shoiri Abu Zuayb al – Huzamiy YAsif as – Sahobning ijodida shunday satrlar bor:

شَرِبْنَا بِمَاءِ الْبَحْرِ ثُمَّ تَرَفَعَتْ
مَتَّى لَجَجٍ حُضِرٍ لَهْنٌ نَبِيحٌ

Dengiz suvidan qonib ichamiz,

Ko'tarilar suv dengiz qa'ridan.

Ko'tarilar dengizning ko'm – ko'k mavjlari,

So'ng yana u tomon chopib boramiz.

Demak, مَتَّى - ham arablarning ba'zi qabilalarining tilida tub ko'makchi vazifasida kela oladi. Muhammad Foxir bu haqda o'z fikrini quyidagicha yakunlaydi:

فَمَتَّى: بِمَعْنَى "مِنْ" جَارَةٌ لِلْإِسْمِ "الْجَجِّ". وَاسْتِعْمَالُ "مَتَّى" حَرْفُ جَرٍّ غَرِيبٌ أَلَّا عَلَى الْإِسْمَاعِ.

Ya'ni: مَتَّى – مِنْ – ...dan ma'nosidagi tub ko'makchi bo'lib, لَجَجٍ – so'zini qaratqich kelishigiga qo'ymoqda, ammo u taqdirida مِنْ لَجَجٍ bo'lishi kerak edi. Ammo مَتَّى – jarr harfi – ya'ni, tub ko'makchi bo'lib, eshitganlar uchun hozir ajablanarlidir.

مُدُّ va مُنْدُ – tub ko'makchilari. مُنْدُ va مُدُّ barcha nahvshunos olimlarning asarlarida tub ko'makchi ekanligi e'tirof etilgan. Mazkur ikki ko'makchini haqiqiy tub ko'makchi ekanligi haqida Ahmad Qabbis o'zining “Nahu sarf va turlanishdagi mukammal kitob” nomli asarida shunday yozadi:

مُدُّ وَ مُنْدُ – لِابْتِدَاءِ الْعَايَةِ يَكْتُرُ اسْتِعْمَالُهُمَا إِسْمَيْنِ ظَرْفَيْنِ أَوْ إِسْمَيْنِ غَيْرِ ظَرْفَيْنِ وَ يَكْتُرُ اسْتِعْمَالُهُمَا حَرْفَيْنِ أَصْلِيَيْنِ الْجَرِّ.

Ya'ni: bu tub ko'makchilar ko'pincha payt holi yoki ish – harakatning boshlanish nuqtasiga ishora qiladi. SHuningdek bu ikki harf asl tub ko'makchi hamdir.

Muhammad Fohir mazkur ikki tub ko'makchining o'ziga xos xususiyatlari haqida o'zining “Grammatikani sharxlash” nomli asarida quyidagicha yozadi:

مُدُّ وَ مُنْدُ وَ هُمَا يُسْتَعْمَلَانِ حَرْفِي جَرٍّ، يَجْرَانِ الْإِسْمَ الظَّاهِرَ فَقَطُّ، بِشَرْطِ أَنْ يَكُونَ الْإِسْمُ دَالًّا عَلَى الزَّمَانِ وَ أَنْ يَكُونَ مَاضِيًّا أَوْ حَاضِرًا، لَا مُسْتَقْبَلًا.

Ya'ni: Bu tub ko'makchilar faqat o'tgan yoki hozirgi zamonga dalolat qiladigan va aksincha kelasi zamonga dalolat qilmaydigan zohir ismlarigina qaratqich kelishigiga qo'yish sharti bilan amalda qo'llaniladi.

فَإِنْ دَخَلَتْ: مُدُّ وَ مُنْدُ، عَلَى الزَّمَانِ الْمَاضِي، كَانَتَا بِمَعْنَى "مِنْ" الْإِبْتِدَائِيَّةِ مِثْلًا:

Agar mazkur ko‘makchilar o‘tgan zamon fe‘lidan keyin kelsa "من" - ...dan tub ko‘makchisining ma‘nosida kelib, ish – harakatning ayni bir vaqtining boshlanish nuqtasiga ishora qiladi, masalan:

مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ يَوْمِ الْخَمِيْسِ الْمَاضِي.

Men uni o‘tgan payshanba kunidan buyon ko‘rmadim (demak, uning ko‘rmasligi juma kunidan boshlangan).

وَ إِنْ دَخَلْنَا عَلَيِ الرَّمَنِ الْحَاضِرِ، كَانَتَا بِمَعْنَى "فِي" الظَّرْفِيَّةِ، مِثْل:

Agar bu ikki ko‘makchi hozirgi zamon fe‘lidan keyin kelsa, u holda "فِي" - ...dan, ichida ma‘nosida kelib, ayni paytga ishora qiladi, masalan:

Men uni bugun (gi kunda) ko‘rmadim. – مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ سَاعَتِنَا.

وَ لَا يَصِحُّ أَنْ يَجْرَ بِهَمَا الضَّمِيرِ أَوْ إِسْمِ الَّذِي لَا يَدُلُّ عَلَيِ الرَّمَنِ، فَلَا تَقُولُ: مُدَّةٌ أَوْ مُنْذُهُ أَوْ مُنْذُ الْبَيْتِ، كَمَا لَا يَصِحُّ أَنْ يَجْرَ بِهَمَا الرَّمَنِ الْمُبْهَمِ أَوْ الدَّالِّ عَلَيِ الْمُسْتَقْبَلِ، فَلَا تَقُولُ مُنْذُ رَمَنِ أَوْ مُنْذُ عَدٍ.

Ya‘ni: مُدُّ va مُنْذُ tub ko‘makchilarini olmoshlar va zamonga dalolat qilmaydigan ismlardan oldin qo‘llash to‘g‘ri bo‘lmaydi, shuning uchun مُدَّةٌ yoki مُنْذُهُ va yoki مُنْذُ الْبَيْتِ deb aytilmaydi.

Shuningdek bu ikki tub ko‘makchini noma‘lum vaqtga ishora qiluvchi, hamda kelasi zamonga dalolat qiluvchi ismlardan oldin ham qo‘llash to‘g‘ri emas, shuning uchun مُدَّ زَمَنِ yoki مُنْذُ عَدٍ deb ham bo‘lmaydi.

Arab tilining izohli lug‘ati - "الْمُنْجِدُ فِي اللَّعَةِ وَ الْإِغْلَامِ" kitobida مُدُّ va مُنْذُ tub ko‘makchilarini "من" va "فِي" ko‘makchilaridan tashqari "إِلَى" tub ko‘makchisining ma‘nosida ishlatish mumkinligi haqida ham aytilgan.

وَ إِنْ كَانَ الْمَعْنَى مَعْدُودًا كَانَتَا بِمَعْنَى "إِلَى" نَحْوُ: مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ: أَيِ إِلَيِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

Ya‘ni: Agar bu ikki tub ko‘makchi sanash mumkin bo‘lgan (aniq) vaqt ichida sodir bo‘lgan ish – harakatga ishora qiluvchi ismlar oldidan kelsa, إِلَى - tub ko‘makchisining ma‘nosida ishlatish mumkin, masalan: Men uni uch kundani buyon ko‘rmadim, ya‘ni: Men uni uch kungacha ko‘rmadim.

وَ - tub ko‘makchisi. وَ - harfiga “Al - Qomus”da quyidagicha ta‘rif berilgan:

وَ - arab alifbosining yigirma ettinchi harfi, abjadda – 6, ko‘p ishlatilishi bo‘yicha 1 – darajada turadi”.1. SHuningdek, unda mazkur harfning 19 ta ma‘nosi borligi aytilgan. Ammo وَ – tub ko‘makchi vazifasida kelganida faqat yagona ma‘no – qasamni ifodalashda ishlatiladi.

وَ - فَمُخْتَصَّةٌ بِالْقَسَمِ، وَ لَا يَجُوزُ ذِكْرُ فِعْلِ الْقَسَمِ مَعَهُ فَلَا تَقُولُ: أَقْسِمُ وَ اللَّهُ.

وَ - qasamni ifodalash uchun maxsus tub ko‘makchi bo‘lib, bunda قَسَمَ - qasam ichmoq fe‘lining ishlatilishi joiz bo‘lmaydi, shuning uchun: أَقْسِمُ وَ اللَّهُ - deb bo‘lmaydi, masalan: وَ اللَّهُ - Allohga qasam, وَ الشَّمْسِ وَ ضُحَاهِي - Qasamyod etaman Quyosh va uning ziyosiga.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki arab tilidagi tub ko‘makchilarning soni manbalarda ta‘kidlanishicha 20 ta va ular ichida إِلَى، عَلَيِ، فِي، بِ، مِنْ kabi tub

